

مثل نورہ ۲ مشکوٰۃ فیہا مسباح

نفحات التنقیح

فی شرح

مشکوٰۃ المصابیح

جلد چہارم

از افادات

شیخ الحدیث مولانا سلیم اللہ خان

مدیر جامعہ داروہ قیومی کراچی

(ترجمہ سی فارسی) بہ فرمودہ سی شیخ الحدیث حضرت مولانا سید شہاب الدین شہیدی

و حضرت مولانا احمد رویہ

مترجم

ابو عاصم غلام محمد شرافتمند

مدرس موزہ علمیہ امٹاف فواف

سرشناسه	:	خان، سلیم اللہ
عنوان قراردادی	:	Salimullāh, khaṇ
عنوان و نام پدیدآور	:	مشکاة المصابیح، فارسی، شرح مصابیح السنة، فارسی، شرح
مشخصات نشر	:	نفحات التنقیح فی شرح مشکوٰه المصابیح/ از افادات سلیم اللہ خان؛ مترجم غلام محمد شرافتمند.
مشخصات ظاهری	:	تربت جام : شیخ الاسلام احمد جام، ۱۳۹۴.
شابک	:	ج. ۶
وضعیت فهرست نویسی	:	ج. ۴، ۳-۱۲۶-۲۴۷-۹۶۴-۹۷۸
یادداشت	:	فیبا
موضوع	:	کتاب حاضر ترجمه و شرح کتاب " مشکاة المصابیح " ولی الدین محمد بن عبد الله خطیب تبریزی است که آن نیز شرحی بر کتاب " مصابیح " ابو محمد حسین بن مسعود فراء بغوی است.
موضوع	:	بغوی، حسین بن مسعود، ۴۳۶-۵۱۰ق. مصابیح السنة -- نقد و تفسیر
موضوع	:	خطیب عمری، محمد بن عبدالله، ۷۴۱ق. مشکاة المصابیح -- نقد و تفسیر
موضوع	:	احادیث اهل سنت -- قرن ۶ق.
شناسه افزوده	:	شرافتمند، غلام محمد، ۱۳۵۹، مترجم
شناسه افزوده	:	بغوی، حسین بن مسعود، ۴۳۶-۵۱۰ق. مصابیح السنة. شرح
شناسه افزوده	:	خطیب عمری، محمد بن عبدالله، ۷۴۱ق. مشکاة المصابیح. شرح
رده بندی کنگره	:	۱۲۴، ۱۳۹۴ب، ۴۲۲۳۳، ۵۰۴مخ
رده بندی دیویی	:	۱۷/۲۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۰، ۱۱۱۸

انتشارات شیخ الاسلام احمد جام

نفحات التنقیح فی شرح مشکوة احمد (جلد چهارم)

مؤلف: مولانا سلیم اللہ خان
مترجم: ابوعاصم غلام محمد شرافتمند
ناشر: شیخ الاسلام احمد جام
تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶
چاپخانه: حافظی راد
قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان
شابک: ۳-۱۲۶-۲۴۷-۹۶۴-۹۷۸

حق چاپ و نشر محفوظ است

تلفن مرکز پخش: ۵۲۵۲۴۴۷۱ - ۵۲۵۲۵۲۳۸ - ۵۱

۶۱.....	توضیح.....
۶۲.....	[بَابُ الْقِرَاءَةِ فِي الصَّلَاةِ].....
۶۲.....	فصل اول.....
۶۲.....	مسأله‌ی قرائت خلف الامام.....
۶۴.....	دلایل احناف.....
۶۴.....	دلیل اول.....
۶۴.....	اعتراضات وارده بر دلیل مذکور و پاسخ آن‌ها.....
۶۸.....	دلیل دوم.....
۶۸.....	پاسخ به اشکالات وارده بر روایت فوق.....
۷۰.....	دلیل سوم.....
۷۰.....	یک اشکال و پاسخ آن.....
۷۱.....	دلیل چهارم.....
۷۲.....	دلیل پنجم.....
۷۲.....	دلیل ششم.....
۷۳.....	دلیل هفتم.....
۷۴.....	دلایل عقلی و قیاس.....
۷۶.....	دلایل قایلین قرائت خلف الامام.....
۸۳.....	فصل دوم.....
۸۴.....	آیا «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» جزو قرآن هست یا خیر؟.....
۸۴.....	بررسی دیدگاه‌ها و نظرات.....
۸۵.....	دلایل احناف.....
۸۷.....	دلایل امام مالک رحمته الله
۸۸.....	استدلال امام شافعی رحمته الله
۸۹.....	حکم خواندن «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» در نماز.....
۹۰.....	دلایل احناف و حنابله.....

۹۱.....	پاسخ به روایات مخالفان
۹۳.....	آمین
۹۳.....	مسأله‌ی جهر آمین
۹۳.....	مدار اختلاف
۹۶.....	پاسخ روایت حضرت وائل بن حجر رضی الله عنه
۹۶.....	پاسخ استدلال امام بخاری رحمته الله
۹۷.....	در نماز مغرب، قصار مفصل افضل است
۱۰۰.....	توضیح
۱۰۲.....	[بَابُ الرُّكُوعِ]
۱۰۲.....	فصل اوّل
۱۰۲.....	توضیح
۱۰۳.....	حکمت و فلسفه‌ی تکرار سجده
۱۰۵.....	فصل دوم
۱۰۶.....	مراتب تسبیحات رکوع و سجود
۱۰۷.....	[بَابُ السُّجُودِ وَفَضْلُهُ]
۱۰۷.....	فصل اوّل
۱۰۷.....	توضیح
۱۰۸.....	حکم اکتفا کردن بر گذاشتن پیشانی یا بینی در سجده و بیان دیدگاه‌های آنها در این زمینه
۱۱۰.....	توضیح
۱۱۰.....	فصل دوم
۱۱۱.....	آیا هنگام رفتن به سجده ابتدا باید دست‌ها بر زمین قرار گیرند یا زانو‌ها؟
۱۱۳.....	[بَابُ الشَّهَادَةِ]
۱۱۳.....	فصل اوّل
۱۱۷.....	توضیح
۱۱۷.....	بررسی اختلاف فقها درباره‌ی تشهد

۱۱۸.....	وجوه ترجیح تشهد حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه
۱۲۰.....	فصل سوم.....
۱۲۲.....	[بَابُ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَفَضْلُهَا]
۱۲۲.....	معنای لغوی صلاة
۱۲۲.....	حکم درود در نماز
۱۲۳.....	یک اشکال و پاسخ آن
۱۲۵.....	[بَابُ الدُّعَاءِ فِي التَّشَهُّدِ]
۱۲۵.....	حکم دعا بعد از خواندن «التَّحِيَّاتِ»
۱۲۶.....	فصل سوم.....
۱۲۶.....	بیان دیدگاهها و نظرات فقها در باره تعداد سلامها
۱۲۸.....	[بَابُ الذِّكْرِ بَعْدَ الصَّلَاةِ]
۱۲۸.....	فصل اول.....
۱۲۸.....	توضیح.....
۱۳۱.....	[بَابُ مَا لَا يَجُوزُ مِنَ الْعَمَلِ فِي الصَّلَاةِ وَمَا يَنْبَغُ مِنْهَا]
۱۳۱.....	فصل اول.....
۱۳۲.....	گفتن «یرحمک الله» در جواب عطسه زننده در داخل نماز
۱۳۵.....	بررسی نظرات فقها در رابطه با جواب سلام با زبان یا اشاره در داخل نماز
۱۳۷.....	حکم تسویه و هموارسازی خاک از محل سجده
۱۳۹.....	شیوه‌های التفات در نماز
۱۴۰.....	یک اشکال و پاسخ آن
۱۴۴.....	فصل دوم.....
۱۴۴.....	توضیح.....
۱۴۵.....	تشبیه الاصابع.....
۱۴۶.....	معنای اختصار در نماز
۱۴۸.....	توضیح.....

۱۴۹.....	حکم لاحق شدن حدّث و بی‌وضوئی در نماز
۱۵۰.....	[بَابُ السَّهْوِ]
۱۵۰.....	فصل اوّل.....
۱۵۰.....	اگر شخصی در تعداد رکعات نماز دچار شک و تردید شد، چه اقدامی باید انجام دهد؟
۱۵۴.....	آیا انجام سجده‌ی سهو قبل از سلام اوّلی و راجح است یا بعد از سلام؟
۱۵۸.....	آیا بعد از سجده‌ی سهو تشهد خوانده شود یا خیر؟
۱۶۱.....	تذکر.....
۱۶۱.....	حکم صحبت کردن در نماز و اختلاف ائمّه در این باره
۱۶۲.....	استدلال ائمّه در تلاوت.....
۱۶۳.....	دلایل احناف.....
۱۷۹.....	[بَابُ سُجُودِ الْقُرْآنِ]
۱۷۹.....	وجوب سجده‌ی تلاوت.....
۱۸۳.....	فصل اوّل.....
۱۸۶.....	آیا در سوره‌های مفصل، سجده‌ی تلاوت حکم دارد یا خیر؟
۱۸۹.....	تعداد سجده‌های تلاوت.....
۱۹۳.....	فصل دوّم.....
۱۹۳.....	آیا در سوره‌ی حج، یک سجده وجود دارد یا دو سجده؟
۱۹۶.....	[بَابُ أَوْقَاتِ النَّهْيِ]
۱۹۶.....	فصل اوّل.....
۱۹۷.....	اوقات مکروهه.....
۲۰۱.....	حکم نماز جنازه در اوقات مکروهه.....
۲۰۳.....	توضیح.....
۲۰۷.....	فصل دوّم.....
۲۰۷.....	توضیح.....
۲۱۰.....	[بَابُ الْجَمَاعَةِ وَفَضْلِهَا]

فصل اوّل	۲۱۰
اهمیت و فضیلت نماز جماعت	۲۱۰
تطبیق روایات	۲۱۳
یک اشکال و پاسخ آن	۲۱۵
حکم خواندن سنت بعد از برپایی نماز جماعت	۲۱۹
حکم رفتن زنان به مساجد	۲۲۲
فصل سوم	۲۲۶
توضیح	۲۲۶
[بَابُ تَسْوِيَةِ الصَّفِّ]	۲۳۰
فصل اوّل	۲۳۰
تأکید و اهمیت برابر ساختن صفوفها در نماز جماعت	۲۳۰
تحقیق لغوی	۲۳۳
ترتیب صف بستن	۲۳۴
[بَابُ الْمَوْقِفِ]	۲۳۶
فصل اوّل	۲۳۶
محل ایستادن مقتدی	۲۳۶
اگر تعداد مقتدیها دو نفر بودند، روش ایستادن در نماز چه‌گونه است؟	۲۳۸
علّت ممانعت از ادای نماز به صورت انفرادی و تنهایی در پشت صف	۲۴۱
منبر نبوی	۲۴۴
امام به قصد تعلیم و آموزش مردم می‌تواند بر بلندی بایستد	۲۴۵
امامت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در نماز تراویح	۲۴۶
[بَابُ الْإِمَامَةِ]	۲۴۹
فصل اوّل	۲۴۹
ترتیب امامت	۲۴۹
فصل دوم	۲۵۴

۲۵۴.....	امامی که مورد تأیید و پسند مردم نیست، نمازش پذیرفته نمی‌شود.
۲۵۵.....	فصل سوم
۲۵۷.....	توضیح
۲۵۷.....	مسأله‌ی امامت نابالغ
۲۵۹.....	[بَابُ مَا عَلَى الْمَأْمُومِ مِنَ الْمُتَابَعَةِ وَحُكْمُ الْمُسْبِقِ]
۲۵۹.....	فصل اول
۲۵۹.....	متابعت و پیروی مقتدی از امام واجب است
۲۶۰.....	تسامح
۲۶۳.....	حکم خواندن نماز در حالت نشسته
۲۶۵.....	استدلال جمهور
۲۶۶.....	پاسخ‌های متعدد بر استدلال امام احمد رحمه الله
۲۷۱.....	ماجرای انتخاب سیدنا ابوبکر علیه السلام برای امامت
۲۷۴.....	وعید و تهدید بر عدم متابعت از امام
۲۷۶.....	[بَابُ مَنْ صَلَّى صَلَاةَ مَرَّتَيْنِ]
۲۷۶.....	فصل اول
۲۷۶.....	مسأله‌ی اقتدای مفترض (فرض‌گزار) پشت سر متنفّل (نفل‌گزار)
۲۸۰.....	مسأله‌ی دوم
۲۸۴.....	[بَابُ السُّنَنِ وَقَضَائِهَا]
۲۸۴.....	فصل اول
۲۸۵.....	تشویق و پابندی به نمازهای سنت و نوافل
۲۸۸.....	رکعتین قبل المغرب
۲۹۲.....	سنت‌های جمعه
۲۹۲.....	سنت‌های قبل از نماز جمعه
۲۹۴.....	سنت‌های بعد از نماز جمعه
۲۹۶.....	فصل دوم

فصل سوم	۲۹۹
حکم خواندن نمازهای سنت در منزل	۲۹۹
[بَابُ صَلَاةِ اللَّيْلِ]	۳۰۲
فصل اول	۳۰۲
فاصله‌ی میان نماز عشا و فجر	۳۰۳
وقت نماز تهجد	۳۰۴
آیا نماز تهجد، ض است یا نفل؟	۳۰۵
تعداد رکعات نماز تهجد	۳۰۹
حکم دراز کشیدن بعد از نماز در سنت‌های صحیح	۳۱۰
پاسخ شوافع	۳۱۱
پیامبر اکرم ﷺ چه سوره‌هایی را در نماز تهجد می‌خواندند؟	۳۱۳
آیا ترتیب سوره‌های قرآن، توقیفی است یا جماعی؟	۳۱۳
فصل دوم	۳۱۵
توضیح	۳۱۵
[بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ]	۳۱۸
فصل اول	۳۱۸
[بَابُ التَّحْرِيزِ عَلَى قِيَامِ اللَّيْلِ]	۳۲۰
فصل اول	۳۲۰
نکته	۳۲۲
تحقیق پیرامون مسأله‌ی عصمت انبیاء ﷺ	۳۲۴
اشکال	۳۲۹
مسأله‌ی نزول باری تعالی	۳۳۳
[بَابُ الْقَصْدِ فِي الْعَمَلِ]	۳۳۵
فصل اول	۳۳۵
اعتدال و میانه‌روی	۳۳۶

۳۳۸.....	عزیمت و رخصت
۳۴۲.....	رفع یک اشکال
۳۴۵.....	[بَابُ الْوُتْرِ]
۳۴۶.....	دلایل احناف
۳۴۹.....	دلایل ائمه‌ی ثلاثه و پاسخ آن‌ها
۳۵۲.....	فصل اول
۳۵۲.....	رکعات وتر
۳۵۳.....	دلایل احناف
۳۵۸.....	توجیه روایت دار فطنی
۳۵۹.....	حکم خواندن پنج رکعت با یک شاهد و یک سلام
۳۶۰.....	توضیح
۳۶۴.....	[بَابُ الْقُنُوتِ]
۳۶۴.....	فصل اول
۳۶۵.....	تحقیق لغوی
۳۶۵.....	مسأله‌ی اول
۳۶۷.....	مسأله‌ی دوم
۳۶۸.....	مسأله‌ی سوم
۳۷۲.....	[بَابُ قِيَامِ شَهْرِ رَمَضَانَ]
۳۷۲.....	حکم تراویح
۳۷۵.....	رکعات تراویح
۳۷۷.....	انتقادات غیر مقلدین
۳۷۷.....	روایت اول
۳۷۹.....	روایت دوم
۳۸۰.....	روایت سوم
۳۸۰.....	پاسخ

۳۸۱.....	روایت چهارم
۳۸۵.....	تفاوت نماز تهجد و تراویح
۳۸۷.....	فصل اول
۳۸۸.....	برگزار کردن نماز تراویح با جماعت، سنت است
۳۹۰.....	استعمال واژهی بدعت توسط سیدنا عمر رضی الله عنه برای نماز جماعت
۳۹۲.....	[بَابُ صَلَاةِ الضُّحَى]
۳۹۵.....	آیا نماز چاشت و اشراق، یکی هستند یا دو نماز جداگانه به شمار می آیند؟
۳۹۷.....	تعداد رکعت
۳۹۸.....	[بَابُ الطَّوَعِ]
۳۹۹.....	فصل اول
۴۰۰.....	نماز استخاره
۴۰۳.....	[بَابُ صَلَاةِ التَّسْبِيحِ]
۴۰۴.....	توضیح
۴۰۷.....	[بَابُ صَلَاةِ السَّفَرِ]
۴۰۷.....	فصل اول
۴۰۷.....	حکم قصر و کوتاه ساختن نماز در سفر
۴۰۸.....	دلایل اتمه‌ی سه‌گانه
۴۱۳.....	دلایل احناف
۴۱۵.....	جمع بین الصلوتین (جمع میان دو نماز)
۴۱۷.....	دلایل احناف
۴۲۴.....	مسأله‌ی اول
۴۲۶.....	مسأله‌ی دوم
۴۲۷.....	فصل سوم
۴۲۷.....	مسافت قصر نماز
۴۳۰.....	[بَابُ الْجُمُعَةِ]

۴۳۰.....	تحقیقی پیرامون واژه‌ی «جمعه» و علت نامگذاری آن به «یوم الجمعة»
۴۳۱.....	فصل اول.....
۴۳۳.....	علت انتخاب روز جمعه برای عبادت.....
۴۳۶.....	روز جمعه افضل و برتر است یا روز عرفه؟.....
۴۳۹.....	لحظه‌ی اجابت دعا.....
۴۴۲.....	[بَابُ وَجُوبِهَا].....
۴۴۲.....	فصل دوم.....
۴۴۲.....	فرضیت جمعه.....
۴۴۳.....	هر کس اذان جمعه می‌شنود، نماز جمعه بر او واجب است.....
۴۴۶.....	تحقیقی پیرامون برگزاری نماز جمعه در روستاها.....
۴۴۷.....	دلایل ائمه‌ی ثلاثه و پیام آنها.....
۴۵۱.....	دلایل احناف.....
۴۵۳.....	[بَابُ التَّنْظِيفِ وَالتَّبَكُّيرِ].....
۴۵۳.....	فصل اول.....
۴۵۴.....	منظور از اول وقت چیست؟.....
۴۵۵.....	فصل سوم.....
۴۵۶.....	بررسی مسأله‌ی غسل روز جمعه.....
۴۵۸.....	[بَابُ الْخُطْبَةِ وَالصَّلَاةِ].....
۴۵۸.....	فصل اول.....
۴۵۸.....	وقت نماز جمعه.....
۴۶۱.....	حکم خواندن نماز در اثنای خطبه.....
۴۶۶.....	[بَابُ صَلَاةِ الْخَوْفِ].....
۴۷۲.....	[بَابُ صَلَاةِ الْعِيدَيْنِ].....
۴۷۲.....	در اسلام فقط همین دو عید به عنوان اعیاد مذهبی و شرعی به شمار می‌آیند.....
۴۷۴.....	حکم نماز عیدین.....

فصل اوّل.....	۴۷۶
حکم گزاردن نفل، قبل و بعد از نماز عید.....	۴۷۷
حکمت تغییر مسیر در رفت و برگشت از عیدگاه.....	۴۷۹
وقت قربانی.....	۴۸۰
فصل دوم.....	۴۸۳
تکبیرات زوائد.....	۴۸۳
دلایل احناف.....	۴۸۵
[باب فی الأَضْحَاءِ].....	۴۸۸
فصل اوّل.....	۴۸۸
حکم قربانی.....	۴۸۸
دلایل احناف.....	۴۹۱
توضیح.....	۴۹۳
توضیح.....	۴۹۳
فصل دوم.....	۴۹۵
قربانی کردن حیوانات عیب دار.....	۴۹۵
[بابُ الْعَتَبَةِ].....	۴۹۸
فصل اوّل.....	۴۹۸
توضیح.....	۴۹۸
[بابُ صَلَاةِ الْخُسُوفِ].....	۵۰۰
فصل اوّل.....	۵۰۱
روایات مختلف پیرامون نماز کسوف.....	۵۰۱
تفاوت قرائت در نماز کسوف و خسوف.....	۵۰۷
[بابُ فِي سُجُودِ الشُّكْرِ].....	۵۱۰
فصل اول.....	۵۱۰
سجده‌ی شکر.....	۵۱۰

۵۱۳.....	[بَابُ الْأَسْتِسْقَاءِ]
۵۱۳.....	فصل اوّل.....
۵۱۳.....	نماز استسقاء.....
۵۱۷.....	توضیح.....
۵۱۸.....	فصل دوّم.....
۵۱۸.....	مسأله‌ی تحویل ردا.....
۵۲۱.....	[بَابُ فِي الرِّيحِ]
۵۲۱.....	توضیح.....
۵۲۲.....	فصل دوّم.....
۵۲۳.....	توضیح.....
۵۲۷.....	مصادر و مراجع.....

مقدمه‌ی مترجم:

الحمد لله الَّذِي أَحْسَنَ إِلَيْنَا إِذْ أَنْزَلَ عَلَيْنَا أَحْسَنَ الْحَدِيثِ، وَوَسَّمَ أَيْمَةً أَمْتَنَا: أَهْلَ الْفَقْهِ وَالْحَدِيثِ، وَجَعَلَ نَقَادَ الرِّوَاةِ يَعْرِفُونَ وَضْعَ الْغَوَاةِ وَيَمِيزُونَ الطَّيِّبَ مِنَ الْحَبِيثِ. أَحْمَدُهُ عَلَى رَجُولِيَةِ الْفَهْمِ، وَأَعُوذُ بِهِ مِنَ التَّخْبِيثِ، وَأَشْكُرُهُ عَلَى وِرَاثَةِ الْعِلْمِ، وَأَسْأَلُهُ حِفْظَ الْمَوَارِيثِ، وَأَسْتَغِيثُ بِزِيَادَةِ إِنْعَامِهِ وَإِنْ كُنْتُ لَا أَسْتَطِيعُهُ وَلَا أَسْتَرِثُ. وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مُحَمَّدٍ أَفْضَلِ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ لَدُنْ آدَمَ وَشَيْثٍ، وَصَلَّى عَلَى أَصْحَابِهِ وَأَتْبَاعِهِ مَا أُجِيبَ مَطَرٌ أَوْ غَيْثٌ.

سپاس بی حد خداوند بی همتا را که انسان را از نیستی به هستی آورد، نعمت زندگی را به وی ارزانی داشت و گوهر علم را در اختیار او نهاد تا به وسیله‌ی آن به در و مروارید عمل برسد و این - همان را رستگاه نیکوی آخرتش نماید. پس شرف و منزلت انسان به علم و آگاهی او و عمل به آن می باشد؛ الله جل و علا فرماید:

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ

در خاتمه، بر خود لازم می دانم از راجحات بی شائبه‌ی کلیه‌ی دوستان محترم و بزرگوارم به ویژه جناب آقای فیضی که به نوعی رتبه و تنظیم این اثر، همکاری و تشریک مساعی نموده‌اند، کمال قدردانی را بنمایم. بوفیق روز افزون این بزرگواران را از درگاه ایزد منان خواستارم.

پیشاپیش بابت اشکالاتی که ناخواسته در این اثر به وجود آمده است، از خوانندگان این کتاب پوزش می طلبم و امیدوارم که با دیده‌ی تسامح و گذشت، آن بنگرند و در عین حال، بنده را از راهنمایی‌های کریمانه‌شان بهره‌مند فرمایند.

وَمِنْ اللَّهِ التَّوْفِيقُ وَعَلَيْهِ التَّكْلَانِ

خداایا چنان کن سرانجام کار تو خوشنود باشی و ما رستگار

